

omikane, nekršanske, nepopoljšljive države, je za mir in ravnovago evropskih držav potrebna, in se mora celó z orožjem v rokah braniti. Pa že konec zadnjega stoletja je prinesel grozovito narodno prekucijo, ktera se je celó s kraljemorom oskrunila, in v nasledkih svojih pretresla stebre skoraj vseh evropskih držav. Od tiste dôbe je pač nehal mir med narodi v stari Evropi in mladi Ameriki; vrstile so se mnoge prekucije, da se ogenj ustaj in upora nikoli ni popolnoma ugasil, in vladanje po tisti dôbi je sploh postalo bolj težavno.

Vodilna misel tistih prekucij bila je prostost besede in misli, enakost vseh ljudi pred postavo, vseh enaka pokoršina in pravica, proti vladi pa podvračanje njeno pod državljansko priglednost in naložbo dolžnost, katerih izpolnjevanje naj varujejo izvoljenci naroda. Kakor pa so te misli modroslovci modro izmislili, tako napčno, tako silovito so jih izpeljavali ljudje, ki teh misel in časnih okoliščin niso umeli. Tako so izpeljave teh idej bile povsod silovite in nagle. Velika prememba v enem hipu pa ni naravna in je tedaj škodljiva, kar je pokazala tudi zgodovina sedanjega veka. Zanimare preteklih dôb so se krvavo maščevale s silnimi prekucijami; pa tudi te nagle premembe in nove stavbe na njihovi podlagi niso mogle stanovitnosti zadobiti, ampak mnogo bojev, mnogo zakrito in zavratno zatiranje je prestala mlada ta prostost v večini omikanih držav, ktere je zadel naval na Francozskem začete prekucije; in tudi zdaj se še ni popolnoma utemeljila in udomačila. Ni moglo biti drugače; kar je izhajalo iz modrijanskih sklepov, ne iz splošne želje državljanov, ki bi se zavedli pravičnih trjatev, ni moglo imeti narodne podpore, in dolgo se je moralo pripravljati in popravljati, da se je v umni izpeljavi skazalo sploh dobro in koristno.

Ta bolj in bolj razširjena liberalnost francozke rodovine pa nima samo tega madeža silnosti in nestanovitnosti, ampak še družega, kateri se pa v zgodovini do sedaj ni tako očitno škodljiv pokazal.

Velik nagib želja po obširnem zboljšanju javnega življenja je bila različnost raznih stanovskih, osebnih in deželskih pravic, ktere se po modroslovskem prepričanju o enakosti vseh ljudi in stanov ne dajo zagovarjati; pa nastale so po zgodovinski poti ne brez vzroka.

Ko so se te različnosti pravic mahoma odpravile v resnični ali zdatni prid občinstva, so se zavrgle tudi marsiktere razlike, ki se dajo po državnih okoliščinah zagovarjati, katerih obstanek za občinstvo ni samo neškodljiv, temuč po okoliščinah oseb, kraja ali drugih važnih razmér potreben. S tem oglašanjem vseh posebnosti nekterih zgodovinskih naredb, s tem merjenjem vsega z enim merilom se je ustanovila tista tako imenovana centralizacija, ki opravlja vse, povsod in vsaki čas po enem kopitu. — Vodilna misel te centralizacije, izhajajoče iz liberalnosti, kaže po kratkem modroslovnem sklepu, da, če se poenačijo vsi udje države, če se odpravijo med njimi naredbe, ki so jih poprej ločile in mejile, se more porabiti veliko moči, ki so poprej nameravale ločitev, zdaj za splošne državne namene, in bolj krepko mora vlada postati v znotranjih in zunanjih razmerah. Pa pozabilo se je pri tem vprašati: ali je to uničenje vseh posebnosti, ta enakomerna strimba tudi naravna in sploh zaželjena? Ker pa ni naravna in zaželjena vsem državljanom, se je pozabilo pomisliti, da nenaravna, tedaj prisiljena strimba porabi več moči za svoj obstanek, kakor naravne navajene različnosti med mejami ene velike države. Vendar kjer se je ta na modroslovni podlagi zidani liberalizem vpeljal, vpeljavala se je tudi centralizacija, ki tudi nima nobene zgodovinske podlage.

(Dalje prihodnjič.)

Prostost srca.

Alj srce Tvoje je brez vse težave?
Kaj ne pozna še britkih ran?
Alj treba ni mu nič tolažbe?
Alj vsem bridkostim stoji v bran?

Alj Ti še bistro Tvoje oko sije?
Alj še veselo se smehljá?
Alj srce v prsih mirno bije?
Alj ne pozna še tug svetá?

Te le narava more veseliti?
Še družih nimaš Ti željá?
Kaj neki more le-tó biti? — —
Jaz menim le: prostost srcá!

Malica G. *)

Dopisi.

Iz Trsta 23. sept. — „Tržaška okolica mora prej ali pozneje svoj slovenski jezik zgubiti in italijanska postati“, mi je nedavno rekel neki „italianissimo“, ko sem vprašan, v katerem jeziku se pridigova pri sv. Ivanu, tržaškem predmestju, odgovoril mu, da se beseda Božja ondi oznanuje v jeziku, ki ga razumejo in govorijo poslušavci, to je, v slovenskem. Takih prerokov, ki nam Slovanom napovedovajo pogin, ker ga želijo, med nami je dovolj — preobilno, sem si mislil; vendar kdor tanje pozna prebivavce tržaške okolice tudi najbližnje, nima straha, da bi se izpolnile želje krivičnih lahonov, ker silen je duh časa sedanjega, vsemogočna, skoraj bi rekel, je narodnosti ideja, ona, ki „ducit volentem, trahit nolentem.“ Kakor povsod, opira se tudi pri nas nada vesele prihodnosti na mladino, in koliko dobra šola pospeševa zbudo narodne zavesti v mladeži nježni, znano je vsemu svetu. V tem oziru zaslučuje očitno pohvalo šola pri sv. Ivanu, česar smo radostnega in ginjenega srca prepričali se pri javnem izpraševanju 20. sept. in sledečo nedeljo pri slovesni delitvi šolskih daril. „Že prav, že prav!“ — me bo zavrnil ta ali uni — „nimaš o drugem pisati, pa krhaš svoje gosje črtalo o šolskih rečeh in prenapetih pohvalah po navadi marsikterega dopisnika.“ Ne, dragi moj, ni tako! Veruj mi, ako bi živil kjerkoli si bodi na Krajskem, besedice ne bi zinil o tem; ali tukaj na pragu Trsta, kjer nas poplaviti želi in preti silno morje nalezljive italijanske kulture, neutrudljivo prizadetje za splošno omiko in izobražo na slovenski podlagi in goreča unetost za obudo narodne svesti tako vrlih učnikov, kakoršna sta naš gospod učitelj Ivan Piano (česke krvi) in naša gospá učiteljica Katarina Marini-Mihaljevičeva (Ljubljancanka), zaslučuje več ko pohvalo po goli dopisniški navadi, zaslučuje spoznatvo in pohvalo v pravem pomenu besede. Ne bom na drobno popisoval omenjenega izpraševanja in slovesnosti pri delitvi daril (slovenskih), ne morem pa vendar opustiti, da ne bi omenil nekoliko besed iz zanimivega govora, ki ga je govoril učenec bistre glavice, Ivan Črnogoj. Naštevaje namreč, koliko koristnega in potrebnega so se učili in naučili v letu preteklem, rekel je končno z milim, sebi vlastnim glasom: „Ali kako in kdaj bi mogel naštetiti vse, česar smo se naučili? Dostavljam tedaj le še, da vsega tega smo učili se v maternem jeziku, v mili nam slovenščini, ktera nam je ljuba in draga, kakor detetu majka njegova.“

L. Primčekov.

Na Reki 20. sept. Podajte, ljube „Novice“, tudi meni mal prostorček, da oznamim žalostno prigodbo, ktera se je včeraj večer pri nas zgodila. Neki fant S...., mizarski

*) Kar nam togotna smrt je vzela nepozabljivo Josipino Turnogradsko, vtihnla je Vila slovenska — nobena domorodkinja ni prijela za liro domačo. Vi pa, ljubeznjiva Malica, ste spet glas dala liri slovenski — in kako morete še vprašati: „ako Vam ustrezem s pohlevno pesmico svojo?“ — „Dobro došla mila pesmica!“ — je odgovor cele domovine. Vr.

podmojster, obljubi 18letno dekle M... in s privoljenjem njenih starišev si dasta besedo, sčasoma v hišni zakon stopiti. Ker pa je fantovo napčno življenje se vsaki dan bolj in bolj razodevalo, je nedolžna deklica sklenila pustiti ga, pa zaprosila je svojega očeta, da bi mu svatbeni dar povrnil in ga z lepo odpravil. Kakor prošeno, tako storjeno. Al fant začne na to očitno deklini s smrtjo žugati in zmiraj morivno orožje seboj nositi. Tudi mestni redarstveni oblasti je hudobni fantov namen bil oznanjen, pa ne vem, zakaj da ga niso po postavi v luknjo porinili. — V saboto popoldne gré in si pri nekem trgovcu kupi dvocevno kuburo (pištolo), dobro jo nabije, vzame si še za pomoč oster bodec (štilet) seboj, in gré nedolžne deklice čakati, ktera se je po navadi ob poli osmih zvečer od svojega dela v očetovo hišo povračala. Kar naenkrat zasliši se vpitje po ulicah, — deklica kliče starše na pomoč, al zastoj! Hudobnež jo je pri vratih njene hiše zasačil, in ji s svojim štiletom, ki ga je več dni vedno seboj nosil, tri smrtne rane, namreč: dve v prsi, eno pa v bok, zaval. Po kratkem vpitju je deklica bila plen smrti. Čeravno je policija in ljudstvo precej na pomoč priletelo, hudobneža vendar niso mogli živega v roke dobiti. Hitro umakne svoje hudobne pete, in pred ko policija do njegovega stana pride, se sam z dvocevno pištolo vstrelí. — Stariši in dekleta! ne bodite lahkomišljeni v zbiranju zetov in ženinov, da vas ne zadene nesreča, enaka tej! Saj če kak robčič ali kako ruho kupite, jo na vse kraje dobro pregledate, če ne morda kje lozna ali pretrgana, za ktero le nekoliko krajcarjev daste; koliko več pa bi morali pretehtati zmožnosti človeka, kateremu mislite svojega otroka izročiti ali s katerim mislite do smrti v zakonski zavezi živeti. Grajenški.

Od Zile 20. sept. † Iz vseh strani široke Slovenije donašate preljuje „Novice“ vesele naznanila o napredku našega naroda; povejte tudi iz starega Goratana svojim brovcem to-le novico, ktera spričuje, da se tudi naši Slovenci bolj in bolj zavedajo in se zaupno k tistim obračajo, ki zagovarjajo njih pravice in se trudijo za njih omiko. — Na 15. dan t. m. je bila napovedana volitev novega poslanca v deželni zbor za kanaljsko, doljno in gornjo ziljsko in za leško dolino, ker se je bil obče spoštovani in iskreni domorodec g. B. Izep, posestnik v Št. Jurski fari, zavoljo bolehnosti poslanstvu odpovedal. Za kandidata smo si izbrali ne samo mi Slovenci, ampak tudi večina Nemcev v gornji zilski in v leški dolini, slovečega domorodca in krepkega zagovarjavca koroških Slovincov g. A. Einšpielerja, vrednika izvrstnih „Stimmen aus Innerösterreich“ in „Slov. Prijatla“, ker ga tudi oni poznajo kot moža, ki mu je pravica in prava svoboda vseh avstrijskih narodov sveta in da se bo z enako srčnostjo potegoval za naše in za njih pravice. Se vé, da je bila ta novica za marsikoga strela z jasnega neba! — Na enkrat pride ukaz, da je volitev ustavljena in do poznejšega časa odložena, kakor se pravi, zavoljo povodinj, ki so prve dni t. m. po zgornjih krajih razgrajale, nekaj potov poškodovale in res za kake tri — štiri dni voznikom nadlego delale. Pa okoli 8. ure se je moglo že na vse strani z vozom; kar nam spričuje tudi ta okoliščina, da so se ravno tisti dan naš milostljivi knezoškof s kočijo iz Lukava skoz celo leško in zgorujo ziljsko dolino doli v Št. Mohor pripeljali, kamor je bila volitev napovedana. Marsikaj se ugiblje; marsikdo se zdaj trudi, da bi nas prekrstil, med njimi žalibog tudi neki gospod iz naše doline, o katerem smo doslej mislili, da je — domorodec. Pa vse to nas ne straši; naj se repenčijo in togoté naši sovražniki, da popokajo: naša pravična reč napreduje. Toliko za danes; več o svojem času.

Iz Slovenskih goric 15. sept. Tudi v okolici naši za grdo grižo mnogo mnogo ljudi trpi; ne samo otrok, ampak tudi očetov in mater je že pobrala, da so svoje ljube v žalosti zapustili; v marsikteri hiši vsi ležé brez postrežbe, kjer tudi sosedje se jih bojé, in rabijo napačne

sredstva. Samo v županii sv. Benedikta je čez 60 pokopanih, tudi na drugih krajih, posebno bolj na Goričko so celó prazne kočice ostale. Zlo pogrešamo lani umrlega skrbnega in umetnega zdravnika Postiča, pa sploh krepkejšega zdravstvenega oskrbstva. — Tudi v Slovenskih goricah moramo deželani skrbno zemljo obdelavati, da za se in še za svoje neprijatle kruha pripravimo, zato se nas malo med čitajoči svet šteje, še manj pa med tiste, kateri belo polje na papirju obdelujejo; vendar ste nam ljube „Novice“ od naših ljudomilih dopisovavcev že večkrat prinesle, kako se nam godí, in če potožite včasih, vendar le zmiraj resnico trdite, ako je tudi grenjka temu ali unemu. — Od naše slavne c. k. kmetijske družbe v Gradcu je prejel 31. avg. za sadjo- in svilorejo marljivi gosp. učitelj R. Dominkuš pri sv. Antonu lepo darilo v tolarjih, in ker je k temu veselju nekaj prijatlov povabil, sem jaz ž njim vred imel priložnost, po malem kosilcu in kratki zabavi v tihi in zdaj zapuščeni izbi pogledati lepe sadne vrte in vinograde. Najlepši vrt je pri gosp. Krumpargarji; veselje je pogledati žlahne drevesa po širokem bregu zasajene, kjer je pred brinje, praprot in druga divja šara oko žalila. Ne bilo bi toliko pustih prostorov še viditi, če bi več tako pridnih rok bilo; zato slava takemu učitelju, kateri se tako marljivo s sadjorejo pečá. Ko bi pri nas veliko takih pridnih vrtnarjev, pa manj nemškutarjev bilo, kako lepa bi bila naša dežela! V okraju Št. Lenartskem je čez 17.000 prebivavcev, samih Slovincov, razun nekterih naseljencov, in čeravno jih je med temi komaj čez 200, kateri nemško prav znajo in tudi malo takih, kateri svoj rod tajé, vendar naši protivniki iz kompanije „Tagespoštne“ trdijo, da je — malo malo Slovincov tukaj, in neki tržan celó blodi, da jih je naštel komaj 4 ali 5, — ne vem: ali ga luna trka ali pa bi vse druge rad v žlici vode utopil. Veseli pa smo, da pri našem c. k. bilježniku (notarju) se slovenske in nemške pisma narejajo, in da vsi pozivni listi so lepi slovenski; tudi c. k. okrajna uradnija rada prejmlje slovenske vloge in jih po slovensko rešuje; reči moramo, da naši viši gosp. uradniki se držijo enakopravnosti; hvala jim! Le nekteri nižji bi radi proste ljudi v kozji rog ugnali, ako plaho po slovensko spregovoré; tako na priliko sem sam vidil pri likvidaciji po rajnem gosp. Postiču, kako je hotel nekega zapisnikarja krč prijeti, ko mu je prost delavec listek s slovenskimi zaznamkami podal; brž ga je zgrabil z besedami: „Dos hot schon bider a teolog gschriben!“ — Suša nam je mnogo škodovala; drugač bi bila letina dobra; za živino bo že spet slabo; sena malo, otave še manj, rž je slabo zdala, oves obilno, krompir je zdrav, — čez vse bo nas pa vince veselilo, kterege bo obilo in še boljega od lani. Z Bogom!

Jakopič.

Iz Košane na Notranjskem 27. septembra. R. — Včeraj so tu pri nas 6 let starega jelena usmrtili. In kako? Skorej nevrjetno je, pa je vendar-le resnično. Ko ljudje sejaje pšenico pod milim nebom poldnevajo, priskače okoli 1 ure čez poldan brzih nog lep jelen; podili so ga ovčarski psi od Neverk proti Dolenji Košani ali Britofu. 52 let stari Anton Novak po domače Jeroman iz Gorenje Košane domá viditi jelena proti njemu skakljati skoči na noge, zgrabi z obema rokama kamen in ga zažene tako jako jelenu v glavo, da mahom zavêrči ter jezik pomoli; na to ga zgrabi čvrsto za rogovile, misleč mu kos biti, pa jelen še močán zadosti ga z rogovilami pod se na grobljo pritisne in bi mu bil gotovo vse čeva premešal, ako bi ne bila njegova 19 let stara hčerka in nek Bujan na pomoč priskočila, ki sta mu pomagala ga s kamni po glavi popolnoma omotiti. Ko tako cele pol ure jelena pèstijo, pride od Novašice en žandar in kriči, naj jelena živega pustijo. Ljudje oplášeni po tem kriku odskočijo, in žandar požene jelenu kroglo skozi život; mrtvega potem v košu na farovško dvorišče, najemniku tukajšnega lova, pripeljajo. Na tehtnico djan je potegnil samo 5 liber manj kot 4 cente. Lepo sem prosil,

naj bi mi kožo lepe živali z glavo vred prodali, da bi jo bil za kak muzej napravil (prepariral), pa zastoj so bile moje prošnje; mož, kterega bolj mikajo dnarci kakor zbirka naravoslovna, ga brž ukaže preparati in drob iz njega pobrati, ter ga še tisto noč v Trst na prodaj pošlje, kjer se bodo Tržačani z okusnim mesom gostili, ko bodo Košanci samo le z jelenovim gnojem njive gnojili.

S Pivke 25. sept. H. — Namesti besed, ki se ne ozirajo v djansko stran svojega predmeta, Vam bodi raje pisano, kar se je to leto že v resnici zgodilo ali se napeljuje zastran unanjih šolskih zadev na Pivki. V Senožečah ima šola dobro denarno podlago, ki se je napravila iz dohodkov ondašnjega sejma za les, trame in dilje; šolsko poslopje je pripravno in zadostno za stanovanje dveh učiteljev in za dva učna razreda. Samo plača učiteljska je bila doslej prepričala; zdaj pa je primerno zvišana, in sicer brez obteževanja šolske srenje, ker je domača šolska matica zadosti močna. Na Razdertem je bila doslej šolska soba v najeti hiši; letos je srenja kupila en del pripravne stavbe, ki je dosti velik za stanovanje učiteljevo in za učilnico. Na Ubelskem še sicer ni po dotičnih vodilih ustanovljene šole, le iskreni in pridni duhoven g. Janez Podgoršek se trudi brez plače za poduk tudašnje mladine. Vendar to leto je srenja kupila hišo z nekolikim zemljiščem, da bo ondi mogoče vseliti lastnega učitelja z učenci vred. V Slavini in v Št. Petru se je vošilo prostora za drevesno šolo, kjer bi se dečki podučevali v reji koristnega sadnega drevja; po prizadevanji okrajnega glavarja v Postojni, g. Murnika, in po dobrotnosti g. Kalistra v Trstu imate zdaj obe šoli prostorna sadna vrta. — V Postojni se je pretečeni teden iz golih teoretičnih nasvetov že tudi stopilo na bolj praktično pot; 15. t. m. namreč je bila pri okrajnem glavarstvu obravnava zastran preuredbe sedanjega šolskega poslopja, in nov načrt o tej reči se je vzel v pretres, in je bil spoznan kot najbolj pristojen za izpeljavo. Poprejšnih načrtov eden je namreč namerjal razširiti stavbo na eno stran, da bi se dobile bolj prostorne učne sobe; eden pa je kazal zvišati stavbo za eno nadstropje, da bi se dosegle bolj mnoge učne sobe. Nobeden teh načrtov bi sam za-se potrebam tukajšne šole ne zadostoval, oba skupaj združena bi pa utegnila vso reč zvršiti; vendar stroški prezidovanja bi bili preobilni, in svet pri šoli ni primerjen razširjanju sedanje stavbe. Tretji načrt, sicer že prejšnje leta omenjen, pa ne v pretres vzet, se je zdaj povzel s tem, da bi se učiteljem vsem dajala plača za stanovanje, naj si po tem sami po svoji volji iščejo pristojnega kraja; iz sedanjih učiteljskih stanovališč v šolskem poslopju pa bi se naredile dve večje učne sobi za prvi in drugi razred; tako bi ostal razun tretjega in četrtega razreda še prostor za pisarnico šolskega vodja, za risarsko in za deklinško obrtniško šolo. Taka preuredba bi tirjala najmanj stroškov, in zraven bi odpravila še družih nepristojnost. Zdaj se le še čaka, kaj bo sklenila višja oblast.

Iz Dolenskega. (Nova volitev deželnega poslanca v Trebnem 20. dan t. m. — in g. Luka Svetec, sedaj adjunkt pri c. k. kantonski gosposki v Kočevji). Čas se bliža, da bode nova volitev deželnega poslanca v Trebnem, kakor so „Novice“ že povedale. Kadar se bližajo take volitve, se povsod začne nekako živo gibanje; zakaj tū se ponuja ta, tam uni, — ta priporoča tega, uni unega. Tako živo gibanje je vse hvale vredno, da le je pošteno in se zvišča ne prodaja za resnico; zakaj žalostna je tista zaspansost in nečimernost, ki pravi: „e, naj volijo, kogar hočejo; meni je vse eno!“ Al kjer se jih deset ponuja, pa se ima le eden voliti — tū je res težava za volivca, ki ima voliti; eden ga vleče sem, drugi tjē, da revež sam ne vé, kaj bi storil, zlasti ako ponujanega celó ne pozná ali le malo. Ne, da bi „Novice“ rekle, da ni še družih pripravnih mož za poslance; al ker je „veliko poklicanih“, pa bo „le eden izvoljen v Trebnem“, priporočamo za tega

enega — gospoda Luka Svetca, ki je bil, ko je iz Hrvatskega domú prišel, pri c. k. kantonski gosposki v Mokronogu za adjunkta, zdaj pa je v Kočevji. Mokronovcom, ki so tudi volivci v Trebnem, ga nam ni treba priporočati; poznajo ga sami dobro in kmet in gospod ga cenita visoko. Drugim pa, ki ga ne poznajo, rečemo mi, da gosp. Luka Svetec je mož modre glave, pošten kakor zlato skozi in skozi, — nikodar prenapet je pa nepremakljiv v tem, kar je za pravo spoznal; od prve svoje zavede do današnjega dne je zvesto stal za narod svoj, kterega težave dobro pozná in njegove pravice vselej odkritosrčno zagovarja s tisto mirno in lepo besedo, ktera je njemu dana kakor malokteremu, — z eno besedo: vse izvrstne lastnosti ima za poslanca. Da je Avstrijan z dušo in telesom, vsigdar z besedo in djanjem kaže. „Novice“ ga tedaj živo priporočajo vsem volivcom ter so si sveste, da mnogi prijatli naši, ki g. Svetca poznajo, bojo mu vso to hvalo potrdili in volitev njegovo v svojem okrožji pospešili, ker dobro vejo, da treba nam je v deželnem zboru takih mož. Ker gosp. Svetca ni strah, sedaj ko živimo ustavno življenje, očitno pred svetom se spovedati svojih misli, da vsak iz njegovih ust zvé, kaj srce njegovo čuti, nam je poslal svoj program, ki se tako-le glasi:

Moj program.

„Kranje, tvoja zemlja je zdrava — za pridne nje lega najprava — za uk si prebrisane glave — pa čedne in trdne postave“ — tako je pel pred stoletjem naš neumrlí Vodnik.

Kdor se je ozrl le koliko po naši kranjski deželi, lahko se je prepričal resnice teh pevcovih besed. Tla, podnebje, lega — vse je pri nas ugodno za vsako človeško delavnost, bodi si kmetovanje, bodi si obrtnost ali kupčija, in zraven je narod zdrav na duši in telesu, bistrega uma, krepkih in delavnih rok — z eno besedo korenjašk narod, da mu na svetu malo para najdeš. Ima tedaj kranjska naša dežela po naravi vse pogoje in sredstva, da se povzdigne na najvišjo stopnjo človeškega blagostanja. Toda kje je to blagostanje dežele naše? Mi vidimo okoli sebe ravno nasprotno. Gospodarstvo nam, vsem prizadevam vkljub, zastaja; obrtnost, ki je cvetela njega dni celó med prostim ljudstvom, kakor v suknarstvu, platnarstvu in družem, prepada. Trditi se sme, da mi Kranjci v vsakem obziru le životarimo. Če vprašamo po vzrokih te žalostne prikazni, zvemo za gotovo, da sta temu kriva: naša nevednost in naše siromaštvo. Zanimarjalo se je dosedaj, narod podučevati v tem, kar tirjajo časa potrebe. Dokler so naši sosede na zapad in sever napredovali v vsakovrstnem znanji in umenji, ostajali smo mi vedno na prvotni stopnji. Vrh tega manjka našemu narodu najpotrebnejše podpore materialnih sredstev, brez kterih tudi najbistrejša glava, najpridnejša roka mnogo ne opravi; manjka nam pripomoči dnarne ali kapitalne. — V tem oziru ne samo, da se je za našo deželo toliko kakor nič storilo, temveč veliki davki in vsakovrstni nakladi so pobirali veliko letine in pridelkov, da je ostajalo vedno le komaj za proti.

Ko tedaj vemo, kaj nas tišči in kje, mora vsacemu domorodcu, ki mu je mar za blagor dežele, biti sveta dolžnost, gledati in z vso močjo poganjati se, da se naš narod za razne vrste svojega dela kar najbolje izobraži, da se tedaj šole in učilne naprave zboljšajo in umnožijo, ter tako uredijo, da bodo potrebam naših časov in naravi našega slovenskega naroda primerne; potem, da se raznim vrstam narodne delavnosti: kmetijstvu, obrtnijam in kupčiji nakloni čim večja materialna podpora z deželnimi in državnimi prizadevanji in pomoči; in zadnjič, kar je najvažnejše, da se karkoli je mogoče zmanjšajo javni davki in nakladi. Spomenivši od davkov zadevam v višo državno politiko, od ktere oni zavisijo. Kakoršna je politika, unanja in notranja kake države, takošne so tudi nje potrebščine in tem pri-

merni davki in nakladi. Neprimerno veliki so stroški naše države za vojaštvo, notranjo upravo in za državne obresti. Ker so dozdaj izdajki naši še vedno večji od dohodkov, ter zato davki, namesto da bi se manjšali, še od dne do dne naraščajo, zatoraj je naša edina pomoč: umanjšanje državnih stroškov. So pa pri nas armada in nji sorodni orožani organi zato tako silno narastli, ker jih je vlada potrebovala enako silno za unanje in notranje svoje sovražnike. Armada naša, kolikor je potrebujemo proti unanji nevarnosti, ne bo se dala tako brž zdatno pomanjšati, ker ni podoba, da bi se kaj manjšalo število naših unanjih neprijateljev; al ona se dá znamenito znižati gledé na notranjo potrebo s tem, da se narodi naše države pridobé in pomirijo. To je pa edino mogoče, ako se njih pravičnim željam po svobodi in enakopravnosti resnično zadosti. Treba je tedaj, da se nam ustava z vsemi svojimi nasledki, kakor trdno poroštvo varnosti našega imetka in naše osebne svobode razvije kar brže do svoje prave podobe, in da se enakopravnost brez obotave vpelje v djansko življenje. Tada bo Avstrija naša mogočna, ker narodi njeni bojo srečni.

To so v kratkem načela mojega političnega mišljenja, ktere bom branil vselej in povsod z moško besedo, srčno in stanovitno“.

L. Svetec.

Iz Ljubljane. — Iz seje mestnega odbora 24. sept. povzamemo sledeče: Zahvalni odpis presvitle cesarice na vošilno pismo mestnega odbora je bil z živimi slava-klici sprejet. — Gospod šolski svetovavec in častni korar Schlacker je ubožnici tukajšni daroval 5odstotno obligacijo za 1000 fl. Zbor je s posebno hvaležnostjo sprejel ta milodar. — Mestni odbor je napravil pred več mesci prošnjo, da bi na novo zidane hiše več let kakor dozdaj hišnega davka proste bile, in je to prošnjo po našem državnem poslancu gospod dr. Karolu žl. Wurzbach-u državnemu zboru izročil. Državni zbor je to prošnjo v seji 18. julija t. l. tako-le rešil, da je vladi željo razodel: naj ona kmali za vse kraje, kjer se davek od hišnega davka plačuje, postavo dá, po kateri imajo čisto nove hiše skozi 15 let, take pa, pri kateri se je veliko prezidalo ali dozidalo, skozi 12 let cesarskega hišnega davka proste biti; — to oprosteno pa naj ne sega tako deleč, da bi posestniki takih hiš bili tudi prosti deželnih ali srenjskih davšin. Gospod dr. Wurzbach pa ni le za to potrebo se krepko potegnil, ampak še za 3 druge važne zadeve mu je skrb bila in obveljalo mu je, da jih je večina državnega zbora potrdila in sklenila, vladi željo izreči, da se gruntne bukve popravijo soglasno s katastrom in tako posestvo dobro zatrdi. — da se prekličé postava od 15. maja 1851 in prihodnjemu državnemu zboru se predloži osnova nove postave, ktera v kvartiranje vojakov določi za dolžnost celega cesarstva in se tedaj tisti gospodarji, ki imajo soldate v kvartirji, odškodujejo iz državne (cesarske) kase za svoje stroške; ravno tako naj se iz občne državne kase tudi poplačajo po pravi razmeri stroški za vojaško priprego. Gospod župan Ambrož dokazavši, da samo ljubljansko mesto je v preteklih 4 letih imelo vojakov za 2 milijona in 400.094 noči prenočiti, v prvih 5 mescih tega leta mesto samo za 10.377, okolica ljubljanska pa za 34.130 noči, — in da stroški za vojaško priprego so deželo našo za leto 1859 zadeli z 56.019 gold., — je naposled nasvetoval: naj mestni odbor iskreno to prizadevanje gosp. dr. K. Wurzbach-a za blagor dežele naše očitno prizná in mu pošlje zahvalnico. Zbor je enoglasno sklenil, naj se to stori. — Dvema učiteljema na nedeljski rokodelski šoli je bilo po 100 gld., enemu pa 50 gold. remuneracije dano; ljudski evangeljski šoli se je 200 gold. za 2 leti pripomoči dalo, učitelju Št. Peterske šole pa je bila letna plača za 100 gold. povišana. — Nekoliko mestnega zemljišča na mahu (močvirji) se je v najem dalo.

— Nekako posebno živo gibanje naših mestjanov se je vidilo in čulo poslednji teden. Kot predhodnik velike slo-

vesnosti, ki so jo napravili mestjani gospodu županu Mih. Ambrožu za god njegov v nedeljo zvečer, bilo je ono pismo, ki so ga mestjani v nemškem jeziku poslali v pošteni nam dunajski časnik „Wanderer“, in v katerem pod nadpisom: „Die Laibacher Bürger und ihr Bürgermeister“ ostre levite beró nesramnim dopisúnom, kterih neprenehano in sistematično rokodelstvo je, kakor da bi bili za to najeti, grditi vse, kar spada v národno reč, in napak obračati vse, da se svetu vselej le črno kaže, če tudi je belo kot sneg. Kdor se za ustavne narodne pravice poganja, jim je „ultraslovan“, — kdor govori za pravico katoliške vere, jim je „ultramontan“, — kdor je dober s kakim plemenitnikom in grajšakom, „ultrafevdan“ je; — delaj, kar češ, če ne delaš za „Frankobrod“, „Lutra“ in njih „liberalizem“, ultra si! Kako je to, da celó našega gosp. župana so si zbrali za tarčo svojih napadov, res ne zapopade nobeden, kdor vé, kako skrbno si vseskozi prizadeva stati nad vsemi strankami. Al pri teh ljudeh je vse mogoče, in ker so začeli poslednji čas tudi njega napadati, so se zbrali nekteri veljavni mestjani in poslali poslanico po „Wandererju“ v nemški svet, v katerem krepák „Stojte!“ kličejo dopisúnom „Triest.“, „Tagespošte“, „Presse“ itd. Ko v nji na drobno razjasnujejo delavnost županovo in mu izrekujejo svoje popolno zaupanje, pravijo nazadnje: „Vi črnite in obrekujete vse, kar nam je ljubo in drago: naš narod, naše rodoljube, naš jezik, našega župana, naše poštene mestjane, našo mladino, ki dela za domovino, našo čitavnico, in da ob kratkem rečemo, vse, kar je narodovo. Siti smo te gnjusobe, ki draži naše mirno mesto; zato hočemo mir imeti pred vami! Če vam naša dežela in mi nismo prav, pojte z Bogom! Dosti velikih in malih cest in železnic pelje iz Ljubljane — srečno pot! Toliko za zdaj; če pa ne bote mirú dali s svojimi hudobijami, se bomo še drugač vam postavili nasproti.“ — Ta poslanica je pretekli teden šla od rok do rok po mestu, in da bi jo dobili tudi unanji v roke, se je nek naročilo 400 iztisov, da se dostojno zvé nemški odgovor nemškim dopisúnom. — Kar so mestjani na tej časnikarski poti izrekli, to so hotli še bolj djansko potrditi županu s slovesnostjo, ki so mu jo napravili v nedeljo zvečer pred njegovim godom. Osnovali so namreč zaupno pismo, ktero je podpisalo blizo 500 mestjanov vseh stanov, in to zaupnico v lično razsvitljeni mestni hiši in vpričo obilne množice županovih častiteljev (tudi dva starčka iz Krakovega, eden 82, drugi 80 let star, sta bila pričujoča) sta mu dva občespoštovana rodoljuba izročila: v slovenskem jeziku gosp. Jože Šventner, hišni posestnik in mestni odbornik, v nemškem pa gospod V. C. Zupan, hišni posestnik in trgovec. Oba gosp. govornika sta dobro povdarjala vse zasluge za mesto, ki jih našteva zaupnica, in ko je naposled gospod Zupan zaklical „živio“ županu, je cela dvorana odmevala živio-klicov. Nato je odgovoril gospod župan v nemškem in slovenskem jeziku, v katerem vse zasluge povrača mestnemu odboru in si edino to prilastuje, da je zvesto spolnoval dolžnosti svoje, ki jih je prejel od mestnega odbora, in v kterih so ga podpirali tudi magistratni vradniki. V slovenskem govoru je priporočal vseskozi edinost stanovnikov slovenskega in nemškega naroda ter naposled rekel, da Ljubljana ima dosti prostora za vse pametne prebivavce kakoršnega koli jezika, za nespametne pa se bo nornišnica razširila. Končal je pa govor svoj s tem, da je slavo zaklical presvitlemu cesarju, ki nam je ustavno življenje dovolil; in navdušeni slava-klici so doneli po dvorani. V govoru svojem je župan svojim nasprotnikom modro skrhal vse ojstrine, ktere bi proti njemu obrniti utegnili — zato je povračal mestnemu odboru kar je njegovega. Po tem je še naš mnogocenjeni rodoljub profesor A. Lesar, kot podpredsednik kat. društva rokodelskega stopil pred župana in se mu v lepi besedi zahvalil za njegovo pripomoč in ga prosil za daljno podporo temu društvu, kar je gosp. župan

tudi v svoji moči zatrdil. — Ko je bila bolj diplomatska slovesnost končana v dvorani, se je narodna svečanost začela na ulicah pred mestno hišo. Iz Št. Jakobške fare, kjer mnogo naših iskrenih rodoljubov in med njimi prvak gospod Janez Horak, mestni odbornik, stanuje, se privali dolga rajda mestjanov z bakljami; pred njimi množica, da bi človek oglušil, kriči „živio“, za njim pa igra domačo popotnico mestna muzika, ker gosp. polkovnik mestjanom ni izpolnil želje, pa bi bila igrala vojaška muzika domačega c. k. polka. Ko so se bakljarji ustavili na svoje mesto, stopi v kolo 36 pevcov čitavnice naše, ki so jih mestjani naprosili, da bi s svojim petjem povečali slovesnost današnjo, in napravili so res večernico pevsko s tako lepo izbranimi in tako izvrstno petimi pesmami, da ljudje, ki so bliže stali in jim ni všel noben glas, ne morejo prehvaliti naših pesem in naših pevcov, katerim je danes vodnik bil gosp. Viktor Bučar. Peli so Jenkotovo „Rojakom“, Nedvedovo „Domovino“, srbsko „narodno davorijo“, Benjamin Ipavcovo „Domovini“, v kateri je gospod Vidicov mogočni glas se razlegal kot véliki zvon po mestu in s katerim se je prijetno ujemal čarobni tenor g. Bučarjev, in naposled Jenkov „Naprej“. Vsaka pesem je bila sprejeta s glasno pohvalo, ki so jo gosp. pevci res zaslužili, ker pokazali so danes očitno kakim 3 do 4000 Ljubljancanom, kake velike vrednosti je slovanska pesem. Ko mestna muzika potem zaigra „cesarsko pesem“, zagrmijo slava-klici iz tisočernih ust, in ko ti klici potihnejo, se povzdignejo spet iznova živioklici gospodu županu, kateri je po končanem petju k pevcu na ulice prišel in se vodniku gosp. Bučarju zahvalil za skazano mu čast. In na drugo stran v špitalske ulice se obrnejo mestjani z bakljami (kterih bi drugikrat želeli ne tako smolnatih) in muzika z njimi, dokler ne pridejo spet čez Št. Jakobški most nazaj, kjer vgasnejo baklje in potihne muzika. In končana je bila mestjanska slovesnost v pravem narodnem pomenu in lepem redu ob pol enajstih. Gospod župan pa je danes spet vidil, da ker se trudi za duševni in materialni blagor mesta, se delavnost njegova tudi očitno priznava.

— Iz zboru zdravniške družbe, ki je bil 22. dan p. m. in je obravnaval mnogo zdravnikom zanimivih reči, povemo, da gosp. dr. Gauster je razkladal svoje skušnje o kužnih boleznih, ki so letos razsajale v okolici kamniškega kantona. Vročinsko bolezen (legar) v gornjem Tuhinu pripisuje ondašnjemu že večkrat grajanemu pokopališču, ki ves poln mrličev tako blizo hiš stoji, da kužnina iz grobov lahko puhti v stanovanja, pa se je ljudje tudi lahko nasopejo v cerkev gredé, zlasti če pritisne še huda vročina in vlaga. Treba bi bilo, da bi se odpravila ta napaka, — Gosp. Cepudar je naznanil nadalje svoje skušnje o spoznavanju človeškega spóla že v maternem telesu po številu srčnega bitja, iz katerih se vidi, da Frankenhäuserjevo mnenje vendar ni tako gotovo, da bi človek mogel glavo zastaviti za to.

— Gosp. Miroslav Vilhar je prejel te dni dovoljenje za izdajanje slovenskega političnega časnika „Naprej.“ Misli ga začeti ob novem letu in ga izdajati dvakrat v tednu.

— „Uzajemno slovnico slavljsko“ bo izdal naš visokoučeni gospod Matija Majar, fajmošter v Gorjah na Koroškem. Že se tiska; „Novice“ bojo, ker jim danes prostora manjka, drugi pot prinesle povabilo na naročbo te prevažne knjige. — Neutrudljivi naš domoljub g. dr. Razlag, advokat v Brežcah, bo izdal zberko najlepših slovenskih, hrvaških in srbskih pesem pod naslovom „Pesmarica“, ktere se bo natisnilo 5000 iztisov, da pride obilo med ljudstvo.

— Šolske konecletne preskušnje učencov živin o-zdravilske šole bojo 20. 21. in 22. dne tega mesca, dopoldne od 9. do 12., popoldne od 3. do 5., preskušnje učencov kmetijstva pa 23. dne t. m. zjutraj in po-

poldne. Preskušnje so v šoli na Poljanah, in ker so očitne, vsak lahko pride poslušat, komu je mar zato, da vidi: ali se tudi v slovenskem jeziku naučijo vednosti zdravilske in gospodarstva.

— (Pobérki iz raznih časnikov.) Ko smo unidau memo gredé pohvalili unanje jude na ljubljanskem sejmu, da jim jezik slovenski gladkejšje teče ko marsikteremu domačemu penzjonistu, ki zobé brusi nad njim, se nam še sanjalo ni, da bo „Triest.“ dopisun nam namesto kakega penzjonista poslal „Abrahama s celo kompanijo judovsko“ na vrat, češ, da Slovenci, to je, „nationale Fanatiker“ hrepnimo celó po judih, da le slovenski govorijo! Revček! Nikar se vendar še bolj abotnega ne delaj, kakor si — saj dobro vemo, da si razumel, kar smo rekli, in da prav dobro veš, da nam je za „Gemeinschaft“ judovsko in če so ga tudi krstili, toliko mar, kakor za tebe, če bi ti posadili turšk turban na glavo.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Čeravno smo mogli odložiti več dopisov, ki smo jih poslednji čas prejeli, moramo vendar nehoté spet skrčiti novičarja. — Zbornica poslancov v državnem zboru pretresa zemljišni (gruntni) kataster. Kdor je pred mislil, da ta reč se bo ob kratkem dognala, zdaj vidi, od kako različnih strani se razjasnuje ta stvar. Poslanec štajarski Kaisersfeld se ustavlja predlogu ministerskemu in odborovemu ter pravi, da stanovitni kataster je kriva podlaga zemljišnega davka in s popraviljanjem katastra, ki bi spet več milijonov stroškov prizadjalo, se ne bojo napake odvrnile, ki jih v sebi ima ta kataster, kateri ceni gruntne dohodke po meri, ki ni pravična, ker razložki gospodarstva, stroški njegovi, kakor je zemljišče bliže ali dalje od stanovanja gospodarjevega in več družih reči preminjajo dohodke silno. Od družih strani se je govorilo tudi zato, naj se ta reč poprej dá deželnim zborom v presojo itd. Kaj bo poslednji sklep, še ni znano. — Česki drž. poslanec grof Clam-Martinic se je odpovedal temu poslanstvu, rekši, da državni zbor po njegovi misli ne hodi tiste poti, ki jo prepisuje cesarski diplom od 20. okt. 1860 in tadanji veličastni razglas; ločivši se pa od državnega zbora dunajskega ostane deželni poslanec domá na Českem. — Tisti pošarski uradnik Kallab na Dunaji, ki je od leta 1858 skrival pisma, dnar iz njih jemal in marke z njih trgal, in pri katerem, ko so ga zaprli, so našli še 56.092 neodpečatenih pisem, je bil te dni za 10 let v težko ječo obsojen; pošti ima povrniti 654 gold. 17 kr.; kar pa imajo drugi ljudje od njega terjati, katerim je dnar iz pisem vkradel, naj iztirjajo to po pravdni poti. Kallab ima 2 hiši. — Terगतya okoli Dunaja se bo začela še le okoli sv. Terezije. — Železnica od Zidanega mosta v Zagreb in v Sisek se bo danes v sredo (1. oktobra) odprla. Hrvati po pravici tožijo, da to, kar se je povsod s primerno slovesnostjo zgodilo, se bo tu celó natihoma storilo. Od Zidanega mosta v Zagreb bo zdaj le 3 ure pota. — Gospoda korarja Stulca, vrednika českega časnika „Pozora“, kteremu so pravdo naredili, da punta narod proti vladi in zbuja sovraštvo do državnega ministra, je sodnija za nedolžnega spoznala. — 24. sept. je v Pragi umrl F. Mikovec, slavni vrednik „Lumira.“ — Črnogorske in srbske zadeve še niso gotovo znane. — Na Laškem se ni nič premenilo. Cesar Napoleon pride iz toplic Biariških še le 15. okt., in do tistihmal ostane vse pri starem. Po mnenju angleškega profesorja Partridga bo Garibaldi noga v enih mescih dobra, pa trda bo ostala.